

บทคัดย่อ

คัมภีร์กถาวัตถุเป็นคัมภีร์ลำดับที่ห้าในพระอภิธรรมปิฎกของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท คัมภีร์เล่มนี้ถูกเรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ในการหักล้างทัศนะทางพุทธปรัชญาจำนวนหนึ่งที่อยู่นอกกรอบความคิดของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทกระแสหลัก เช่น ทัศนะเรื่องอัตตา ทัศนะเรื่องโลกุตตรภาวะของพระพุทธเจ้า และปัญหาเกี่ยวกับสังขตธรรม วิธีการโต้แย้งที่เสนอเอาไว้ในคัมภีร์กถาวัตถุนั้นแสดงออกในรูปแบบของการอ้างเหตุผลทางตรรกวิทยาระหว่างคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทกับคณะสงฆ์ฝ่ายที่ไม่ใช่เถรวาท

รูปแบบของการอ้างเหตุผลที่ใช้ในคัมภีร์กถาวัตถุนั้นสามารถเทียบเคียงได้กับรูปแบบของการอ้างเหตุผลแบบนิรนัยของตรรกวิทยาตะวันตกสองประเภทคือ การอ้างเหตุผลแบบจัดประเภท และการอ้างเหตุผลแบบเงื่อนไข นอกจากนี้ ยังสามารถเทียบเคียงได้กับรูปแบบของการอ้างเหตุผลทางตรรกวิทยาที่สำคัญอีกสองประเภทคือ การอ้างผู้รู้ และการอ้างเหตุผลแบบใช้ตัวอย่างเปรียบเทียบ ผลจากการประเมินสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบของการอ้างเหตุผลในคัมภีร์กถาวัตถุในส่วนที่ประเมินด้วยเกณฑ์ในการอ้างเหตุผลแบบจัดประเภทนั้นถือว่าไม่สมเหตุสมผล ส่วนที่ประเมินด้วยการอ้างเหตุผลแบบเงื่อนไข การอ้างผู้รู้ และการอ้างเหตุผลโดยใช้ตัวอย่างเปรียบเทียบนั้นถือว่าสมเหตุสมผล

จะอย่างไรก็ตาม การอ้างเหตุผลทางตรรกวิทยายังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือเรื่องของภาษาที่ใช้สำหรับบรรยายข้อความของการอ้างเหตุผล การอ้างเหตุผลนั้นเกี่ยวข้องกับภาษา แต่เนื่องจากภาษาที่ใช้ในการอ้างเหตุผลในแง่ที่เป็นภาษาธรรมชาตินั้นมักมีข้อจำกัดในแง่ของการที่อาจก่อให้เกิดความกำกวมหรือการมีความหมายหลายนัย จึงจำเป็นต้องให้นิยามความหมายที่ชัดเจนก่อนจึงจะนำมาใช้ในการอ้างเหตุผลได้

ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ปัญหาหลักๆ ของการโต้แย้งในคัมภีร์กถาวัตถุเกิดจากคำที่ใช้ในการอ้างเหตุผลนั้นถูกใช้ในความหมายหลายนัย เช่น การใช้คำว่า “อัตตา” ในคนละความหมาย หรือการมีสมมติฐานเกี่ยวกับจำนวนของสังขตธรรมไม่ตรงกัน เมื่อเป็นการใช้คำในคนละความหมาย การอ้างเหตุผลตอบโต้กันระหว่างคณะสงฆ์ทั้งสองฝ่ายจึงไม่ผู้จะมีผลในแง่ของการหักล้างความคิดของกันและกัน การหักล้างจะมีผลก็ต่อเมื่อผู้อ้างเหตุผลทั้งสองฝ่ายกระทำการถกเถียงโดยใช้ความหมายของคำที่ได้แย้งในความหมายเดียวกันเท่านั้น ตรงนี้เองที่ประเด็นทางด้านเนื้อหาของพุทธธรรมจะเข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยข้อโต้แย้งระหว่างคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทกับคณะสงฆ์นอกกระแสหลักเหล่านั้น